

Variacije na sočobno temo

(Pločevina I. Napisal Just. Izšlo v 21. številki Perspektiv)

Nenavadno je ime, naslov. Novela je navadna. Običajna, patetična, sentimentalna.

Pisana je v stilu... kratkega diha. To je: sestavljena je zlasti iz drobcev in detajlov ter povsodoma iz kratkih, sekanih stavkov in naglih, odrezanih obratov, zasukov, premis. Način podajanja snovi ima pred vsebino relativno prednost, da doseže in frapira bralčeve domišljije zmeda, že pri samem začetku. Zaposli ga čutno, optično, imediatno, še preden se dobro usede in udobno namesti ter sam od sebe pristopi k stvari. Delee ga namreč na lepem zagrabi: koj ga zamika in pritegne. To pa predvsem zato, ker mu je opisani ambient - boljše - opisana atmosfera, z vsemi nanizanimi počitniškimi peripetijami in pripetljaji vred, že vnaprej ter malodane do najpodrobnejših podrobnosti poznana. Že vnaprej, še preden se v tekstu kaj dejansko premakne in pripeti. Pitijaska senzibilnost? Psihična zmeda? Nadarjenost napovedovalca? Kaj se! V kimu se je enakih ali močno podobnih problemov in situacij že do s tega nagledal. V vseh možnih variantah in inačicah. V črnobeli, totaliskopski in najbolj kričavi barvasti tehniki. Servirali so mu jih v vseh mogočih in nemogočih paprikah. Desetkrat. Dvajsetkrat. Stokrat. Vsekakor do sčolgočasnosti in naveličanosti.

Možnosti, da bi zgodbinco zavarovali in očevali pred to poplavo filmskih asociacij in spominjanja, so varavnet pičle. Nemogoče je, da bi plagiatorstvo spregledali in karkoli storili zanjo. Jo kakorkoli že - rešili skrunjenih insinuacij nesventičnosti. Stvarca sama nenehno drsi in nagiblja v nakazano smer, v to kar pravzaprav je: v literarno prikupno in lahkotno transkripcijo snovi, ki je samo za fil tipična. Tudi ta knjižni prepis in preobleko filmske zgodbe bomo najbrž pobirali z očmi le posredno, ko z nekega imaginarnega filmskega platna, ker nam nikakor ne bo uspelo, da bi črke jemali direktno s strani revije ter jih, eretnožive, zrno za zrno, ko mavričnopisane kroglice iz otroške sestavljenje, sami pohladali v namišljene luknjice ter jih naposled zložili v izviren in samorasel mozajik.

Pločevina je pravzaprav bolj sinopsis, za filmski scenarij, ko polnovredna (sama sebi stilj in namen) književna tvorevina. Vsebina novele vsebuje v tja provizornosti, naglice, mankote, nekristalizacije. Besede so tjavdan položene, tjavdan sabelezene. Doživetja in dejanja - komaj nakazana. Toliko, da priključno občutiš. Da si ustvariš bežno sliko, obris, idejo.

Toliko, da ne pozabiš. Pa fikcionalna na papir za kasneje, ker boš kaj kasneje ves za hvalezni in oehvalezni material - roblam bi... živetj, realizirani ob genenja, razasovnjilje in ob sepr...

neurejeno gralivo pričvrtil var zares trezno, zares razšodno, zares dokončno uporabil, izkoriščujoč vse dane in morda tudi ne dane, le iskane in naknadno najdene možnosti. Toda kako in kdaj? Poš vse skupaj zavrget? Vse znova prepisal? Vse na glavo obril? Ali le tu pa tam kaj popravil? Kaj zožil, zaostril, spremenil? Morebiti boš na koncu le sukajo prodal vraga (naj kamera zate opravi) in mnogrede pozabil (zgori se na založen trud v ta vroče poletni kroki).

In smo spet pri filmu. Tokrat kar heretično: pri mlajših cineastih in novem valu. Da jim ponudimo v zakup - tišina 8 snemamo - čisto ovčko-koštrunčka Jana in njegove počitnice v vili ob obali (ali pa slabo uro od obale, kar je navsezadnje nebitvenega pomena, menda kar vseeno, ne bomo dlakocepili z minutami). Na moč priljubljeno filmsko prizorišče in nič manj priljubljena filmska tema. Pozor! Pst! Tiho! Sposojena vila, v vili mamin užaljeni sinček, pol svetnik, pol barabica (ej, ej, taki ravno vžigajo zadnje čase!) s svetlim ali črnim čopkom las na ogorčeno mehkih očeh, ki ne ve še natančno, kateremu bližnjemu alias devi bi za vrat obesil svojo dvajsetletno neiskkušenost in quasidevištvo ter mu (ji) za nameček pritaknil še svoje, zdaj tiho in potrto, zdaj čudajsko vihravo in razposajeno erce. Ter komursibodi odstopil metre in metre dolgega časa, menda kar celo pečo brezsmiselnega in brezvrednega kronosovega blaga. Podobnega inertni gosenici, ki nikamor ne gane, a če se po polžeje le nekam premakne, če se že trudoma zgane, vselej skrene z ravne in prave poti v mežikave uličice tega našega zatohlega, ozko zaziđanega, verolomnega in pretkanega sveta.

Vila torej, zlatooki pobec zapleten v probleme svoje duše, umazan svet. Ob vse to pa buta in pljuska najbolj čisto in najbolj sinje morje, ki ga severni Jadran premore. Vse to tudi pokriva najbolj globoko in čudno istrsko nebo. Ko groba svila milo in šušteče. Teško, poletno, razdražljivo. Naj le skržati zborujejo sredi noči, naj le morski psi (ne le delfini) režejo vale in kalijo mavrično spokojnost morja, naj to in še ono (migljajoče lučke; pšenični laeje; vitki dekliški vratovi in vratovi buteljki; ko kri in pesem rdeče rože; in še in še brez konca in kraja. L'idole aux pieds d'argent comme une belle ~~mi~~ nuit) svet, ki v njem živimo, stvarnost, ki smo vanjo ujeti, oboje je enako pogubno in breznađno; neprezračena, smrdljiva pivnica; močvirje, ki nas žive golta in nas bo v zadnji sekvenci tudi vsrkalo in potegnilo na dno. Rešnje poti ni iz te človeške, okužene in malarične džungle. Nikjer roke, markacije, vodiča, opore, držaja, pomoči. Nikjer nitke, čolna, pasa, sidra, splava, svetilnika. Le noč, le smrt in obup. Vsak nov poskus, vsak nov napor, vsaka želja in vzklik: le trkanje v prazno, le brezupno mahanje in klicanje v nič.

In tako je naš mlečnozobi ovniček (nota bene germanist, nota bene vseučiliščnik z nekaj habilitacijskih izpitov prav gotovo za seboj - pa kaj ga šola in življenje nista nič izučila?)

predan na milost in nemilost volkodlakov dneva in noči. Temno, bolešno zaslutimo: Po njem bo, negodniku. Adijo čopkasto zlate sanje. Zbofom, jeznooki upor. Mladi iskalec smotrov in lepote se bo že jutri ali to noč prelevil, po naši absolutni zaslugi, v navadnega tiča fičfiriča, ki se bo odslej le cinično ukvarjal z življenjem ter ga bo obračal in premetaval med prsti nonšalantno in ležerno, ko priigran denar in pretihotapljeno valuto.

Nismo mu znali biti ne luč v temi ne zgleдни vodniki, ko je šel mimo nas in nam obisti pretipaval z moledujočimi pogledi. Iskal je le nežnost in veličino, le viteštvo, nesebičnost in resnico. In priberačil je divjaštvo in egoizem. Preprosjačil je abotnost, plitvino, čudaštvo in iznakaženost. Iskal je človeka in zašel med kvartopirce in goljuže (človeka nikjer, nikjer), med tihotapce in brezdelneže (oj nikjer). Med cipe in homoseksualce (oj ni...lej, lej). To poslednje pa je prav osupljivo na Slovenskem. Vrata v svet si odpiramo. Krčimo si ledino...svetovni roman. Le škoda, da je družbico pričaral tako krvavo. Po šabloni, ki je bila menda svoj čas v čislju. Pred kakimi 30 - 50. leti najmanj. Toda celo takrat so tako urno bezljali in pete brusili le pred...huđičem. Ekstravagantov se le niso tako bali (rajši so jah preganjali), da bi jo pred njimi tako divje - na vso paro - ucvrli, kot naš trapasti Jan, in od strahu kar gripo in vročino dobili!

No, ja, kaj hočemo.

Pa si naprtimo na vest še tega nesrečnega poba. Tega lepega, nemočnega, infantilnega, trpkosladkega in čustvujočega Jana, ki je baje pri nas mnogo iskal - s sondo predpostavljam - in seveda nič vzpodbudnega našel. Nobenega bisera. Le spolzke alge, poraze in razočaranja. Moral bo pač iskati drugje, če mu je res kaj do najdb in do uspehov. Moral bo najbrž še sebe sondirati, še svoje dno preiskati.

Kdor išče višje smotre in hoče boljši svet (ker mu ta ne zadostuje) in je prav, da mu ne zadostuje) mora sam v roke pljuniti, sam svet in usodo kovati, sam tvegati in zastaviti, sam priložiti, odvzemati, žrtvovati in dokazati.

Ne more biti v en mah aderent lepšega sveta, kdor le otožno ob oknu sloni in ritmično v osmercih, vzdihuje, pričakojuč, da mu ga služabnik v livreji na pladnju prinese: Gospod, le roko stegnite in po njem sezite. Popravljen, ažurniran in poboljšán. Točno po želji. In do minute.

Boljše življenje ni jagodova torta, ni granatno jabolko in ne sladka oranža. Ne more ga zauživati, krnelj za krhijem na zofi leže.

Jolka Milid